

WIJLEN DE E.B.E.S. - CENTRALE EN HAAR DOODSE GEBUUR TE SLIJKENS-BREDENE

=====

*Eens zegde de oude Sardou, een destijds zeer bekend to-
neelschrijver: "Ik schrijf een roman in één maand kant en
klaar...*

maar de titel er voor kost me minstens een jaar!".

*Wat hier nu volgt is géén roman - verre van - maar ook
wij moesten ons een hele tijd beraden over het opschrift
waarmee wij onze "waar" aan de man gingen brengen.*

Dát dus voor die titel.

De E.B.E.S.-Centrale
afgebroken?: een nieuwe EBES
opgezet!.

De Kerkhofstraat opge-
broken?: een nieuwe straat
aangelegd!.

Men zou kunnen spreken
van: maken, afbreken en weer
hermaken is niet zo erg. Het
is altijd wel werk voor ie-
mand. Maar dat is duidelijk
echte volks--filosofie!.

Toen wij in 1983 door
enkele bestuursleden van de
Heemkring Ter Cuere ver-
schillende maal vriendelijk
aangespoord werden - onder
zachte druk gezet zou beter
klinken - om de geschiedenis
van de EBES-Centrale - de
electriciteitsfabriek - te Slij-
kens-Bredene voor zover deze
ons bekend, in leesbare
tekst te schrijven "voor la-
ter...", dan voerden wij aan

dat zulks zeker niet zo een-
voudig was dan op 't eerste
zicht wel kon blijken. Wij
gaven echter toe voor het
argument dat de geschiedenis
van de plaatselijke indu-
striële archeologie (1) uit
onze eeuw wel af en toe eens
aangehaald werd, doch maar
zelden "in détail" waar ge-
maakt was voor een wellicht
geïnteresseerd publiek.

De oorzaak was niet ver te
zoeken: ettelijke mogelijk-
heden werden destijds ver-
waarloosd. (Heemkunde? -
nooit van gehoord!. Wat is
dat?).

-----
(1).- Steenbakkerijen, was-
serijen, bouwnijverheid,
voedingsindustrie en derge-
lijke meer... Buiten de vis-
serij die nu weer geen spe-
ciefiek Bredense nijverheid
is vonden wij maar bitter
weinig literatuur.

En toen men het daarna wél wilde, was het telaar daar meestal alle lokale gegevens verdwenen waren. Toen het in 1983 nog wel kon voor de electriekfabriek moest het dus maar gebeuren. En aangezien wij daar zolang gewerkt hadden..., en daar wij oud-Sassenaars waren..., en daar wij dit... daar wij dat...- (die bestuursleden waren veel beter advocaat geworden!) kortom, het slachtoffer was gevonden en liet zich overhalen. En als het niet compleet was: "da missan nie" (2) was uiteindelijk ook nog zo'n aansporende dooddoener!.

Wij begonnen er niet zo maar klakkeloos aan. Inlichtingen werden nagetrokken, eigen documenten uitgepluisd, bij bevoegde instanties aangeklopt - tot in Brussel en Antwerpen toe - en bepaalde mogelijkheden werden afgewogen: wat wel en wat niet mocht om toch maar niemand te schaden.

Toen wij met de meeste zorgvuldigheid reeds allerlei feiten vooropgesteld, geschift, geordend en verwerkt hadden in een vertellend-beschrijvende stijl, verschenen dan in de lokale pers de eerste berichten over het mogelijks verdwijnen

---

(2).- In het kust-dialect verbasterde uitdrukking van "het mishagt niet" tot: het mishandt nie, verder tot: het missandt nie en uiteindelijk: het missan nie. Verleden tijd: da missande nie.

van de Centrale-Slijkens "en dat de afbraak serieus onder ogen genomen werd". Caféstrategen beweerden met veel animo aan wie het horen wilde, dat het niet kon... en dat het niet waar was... en dat men alleen maar "de machinerie" zou wegdoen en dan de gebouwen opknappen. Wat er na die opknopbeurt moest gebeuren, dat zouden ze dan later wel eens komen vertellen!.

Wij hadden de historie echter tamelijk uitgebreid opgevat met allerlei daarbijhorende mogelijke onderwerpen: terreinen, omgeving, gebouwen, machines, ontwerpen, toestanden en werking met een niet meer na te gaan groot aantal personeelsleden, dit alles met de EBES-electriciteitscentrale als middelpunt. Maar... de snelle afbouw verraste ons en, goesting of niet, wij moesten onze schaar oliën en dapper uit onze kopie meer dan de helft wegknippen!. Daar wegens deze omstandigheid de Centrale nu zelf op de eerste plaats moest komen in het verhaal, zo moesten heel wat zaken van buiten uit en sappige personeelsvoorvallen het eerst er aan geloven, wat gezien de eerste opzet niet altijd goed ging!. Wij willen hier niet beweren dat de geschiedenis nu wél compleet was, want nauwelijks een jaar later stelden we vast dat een kleine historische rectificatie zich opdrong (zie jaarboek 1985), dus...; andere opmerking: wanneer men in een dorp soms spreekt van "onder de toren wonen" dan

mag het er ook nog zo ver mogelijk van af zijn: 't blijft toch maar "onder die toren". Iedereen begrijpt de bedoeling: namelijk een omgeving waar alle voorvallen te vereenzelvigen zijn met het best bekende of in 't oog vallende bouwwerk uit de omtrek. Dat bouwwerk te Sas-Slijkens was nu eenmaal niet de kerktoren, wèl de imposante fabrieksgebouwen met rokende schoorstenen van de EBES-Centrale. Gebruikmakend van deze vaststelling laten we hier verder een derde bijdrage volgen, die nu wel niet 100% te maken heeft met de Centrale maar er toch zeer streekgebonden mee is. Laten wij zeggen dus: "onder de EBES-schoorstenen"!. .

Daar de afbraak van het industrieel complex van de electriciefabriek praktisch voltooid is - men is nu (1989) reeds flink aan nieuwbouw toe - en daar ook de grond in de onmiddellijke nabijheid door Openbare Werken duchtig omgewoeld werd voor nutsvoorzieningen, zo vonden wij in onze destijds "gesacrificeerde" documentatie ettelijke interessante gegevens terug die, zonder een volledig aaneensluitend geheel te vormen voor sommigen toch wel wetenswaardig kunnen zijn. Wij probeerden dan ook niet een bijkomende gefundeerde studie te brengen (het voornaamste werd toch al gezegd!) maar eerder een relaas van enkele feiten uit nog niet zó lang vervlogen tijden, verweven met jeugdherinneringen en wat historie. Ouderen onder ons worden er misschien gezellig

aan herinnerd en jongeren moeten het ons maar niet kwalijk nemen. Wellicht kunnen zij er zelfs ook wat van opsteken?. (En wie weet: nota's bijhouden... óók voor later??).

Zoals sommige lezers misschien niet weten heeft het terrein van de nu afgebroken elektrische centrale in de Pr. Elisabethlaan te Slijkens, naast milieuvriendelijke geburen zoals: rijenwoningen, kerkplein en wat zachte industrie, ook een meer lugubere gebuur, namelijk het kerkhof van Bredene-Sas. In werkelijkheid heet dat: het Kerkhof van Sint-Jozef-Molendorp. Juist voor dit kerkhof bevindt zich - sedert de terrein aankoop in 1905 aan de Domeinen? of aan de familie Staessens? of aan beiden? - de achterpoort van de N.V. E.B.E.S. in de stille Kerkhofstraat, die men soms onjuist beschouwt als een straat "zonder einde??!". Alhoewel deze doodlopende wegenis relatief verkeersarm is, op enkele uitzonderlijke dagen in de novembermaanden na, werden destijds toch heel wat machines, zware transformatoren en materialen langs daar aan en afgevoerd. Zaken die toen het fabrieksgebouw er nog stond, langs de voorzijde hun uiteindelijke bestemming in of uit de Centrale niet of toch zeer moeilijk konden bereiken.

Die huidige Kerkhofstraat te Bredene, waarin benevens enkele burgerswoningen ook

de industriële wasserij R. Defever gevestigd is welke er altijd gebruik van maakte, werd in het voorjaar 1989 weer eens in 't nieuw gestoken. Wij schrijven wel "WEER EENS". Alhoewel dit op zichzelf geen wereldschokkend nieuws is, meenden wij toch dat, waar een zelfde straat in minder dan 20 jaar tijd tweemaal van een volledig nieuw wegdek voorzien wordt, en dit in een gemeente die de miljoenen toch niet zómaar op te scheppen heeft, het toch wel de moeite waard was om er even bij stil te staan. In werkelijkheid kon het moeilijk anders tengevolge van bijzondere openbare werken. Door de aanleg van een noodzakelijke hoofdriool werd de straat over de ganse breedte zodanig toegetakeld, dat uiteindelijk door de bevoegde diensten besloten werd ze volledig te vernieuwen (ondergrond, straatfundering, wegdek, boordstenen, voetpaden, aansluitingen enz.).

De eerste modernisering, die naam waardig, van het binnenstratennet te Slijkens-Nukker, met de klassieke rode klinkerstenen en de gedeeltelijke heraanleg van het rioleringsnet gebeurde in 1951 - 1952 (3).

(3).- De eerste riolering - in de Nukkerstraat - werd aangelegd en nadien ook uitgebreid naar enkele andere straten van 1879 tot 1882. De aannemer zou een Bredense metsersbaas E. Lingier uit de Nieuwstraat geweest zijn (naar goedkeuringsverslagen van de gemeenteraad).

Ook de electriciteits-distributie en de openbare verlichting werden grondig aangepakt en de feestelijke inhuldiging hiervan - met muziek! - greep plaats op 03.05.1952. De Nukkerstraat - vroeger hoofdverbindingsweg met Bredene-Dorp, voorzagen men van nieuwe grijze porfier-kasseien, maar wegens de tramsporen en andere lokale moeilijkheden moest de Buurtspoorwegstraat eerst nog 8 jaar (tot 04.09.1960) wachten op de muziekkapel!. Het stuk Prinses Elisabethlaan vanaf het gemeentehuis tot aan de IBIS-brug... kreeg niets, want dat behoorde toe aan de Staat die (juist?!) - (natuurlijk?!) - (zoals gewoonlijk?!) - (zoals altijd?!) - vul zelf maar in: er is keus! - op dat moment geen geld had daarvoor...!. En voor de Kerkhofstraat geldt nog een gans andere historie!.

Wanneer de Kerkhofstraat juist ontstaan is weten wij niet; wellicht als een onogelijke veldwegel voor voetgangers. Op de militaire stafkaart van 1863 wordt ze zelfs niet aangegeven in stippelij, m.a.w. ze bestond gewoon nog niet. Vast staat dat in de vorige eeuw het verkeer van een achteraan gelegen steenbakkerij (en eveneens van de "Sas-Molten") gebeurde langs een "berijdbare" weg, gelegen op het huidig (koer)-terrein van de N.V. Ostendia-Excelsior-Capt. Byrd. De uitrit mondde uit op de Prinses Elisabethlaan ter hoogte van de huidige fabriekspoort van dit bedrijf. Het verkeer ge-

beurde dus NIET langs de veldwegel en er bestond daar - ipso facto - geen enkele inwaartse bebouwing.

De doorgang naar die veldweg (de latere Kerkhofstraat dus) vanaf de Slijkens-Noordlaan (later Pr. Elisabethlaan) was slechts 5m breed, daar een pakhuis van de Domeinen bij de ingang opgetrokken was tot ruim halverwege de huidige straatbreedte (4). Dit pakhuis brandde af rond de eeuwwisseling en de ruïnes en de grond werden dan aangekocht door de familie Defever, die er een winkelwoonhuis op bouwde, maar dan wel verplicht werd om 5m achteruit te bouwen! (tot op de huidige Kerkhofstraatrooilijn).

Het eigenlijk "bouwrijp" maken van die veldweg gebeurde met een zekere langzaam-aan actie: de eigenaar van de gronden (5) G. Staessens vroeg op 16.12.1880 aan burgemeester

---

(4).- Dit kan men goed zien op de tekening daterend van 1891-95 enkele bladzijden verder.

(5).- De familie Staessens was groot-grondeigenaar langs de Prinses Elisabethlaan en bezat, op een paar uitzonderingen na (die toebehoorden aan de Domeinen) praktisch alle terreinen vanaf de Kerkhofstraat tot tegenaan de Nukkerstraat. Zelfs een Bredense straat werd naar haar genoemd!.

H. Zwaenepoel en zijn secretaris Boutens van de "Administration Communale de Breedene" of hij een woonhuis mocht optrekken op zijn grond in de straat, naast het pakhuis en het terrein van de Domeinen, en op 03.01.1881 mocht hij dat als allereerste daar gaan doen!. Het huis was 7m lang en mat 3,80 m tot aan de kornis, en veel meer weten wij er niet over.

Het duurde nog een hele tijd alvorens dhr. Serafien Lekens - grootvader langs moeders zijde van dhr Rob. Defever van de gelijknamige wasserijen - zich de tweede inwoner van de straat kon noemen. Hij was stukadoorsbaas van beroep en hij kocht een grondstuk van ongv. 50 x 50m (waarop dan enkele tijd later de eerste wasserij Defever zou gebouwd worden). Hij bouwde er eerst het tweede huis - goedkeuring van 18.08.1897 - "aan de Oostkant van de straat" (6) en dit woonhuis werd eveneens gebouwd zonder verdieping, zoiets in de aard van het nu (1989) nog bestaande maar niet meer uitgebate Café Velosport in de

---

(6).- De originele schetsen voor de bouw van de twee huizen - een constructieplan mogen ze niet genoemd worden - bevinden zich in het persoonlijk archief van dhr. Rob. Defever.

Pr. Elisabethlaan nr. 24 te Bredene (7). De verdieping en een nieuw dak kwamen er echter wél op bij de bouw van de 3 volgende huizen eveneens door Ser. Lekens, en goedgekeurd op 25.05.1900. Als bijzonderheid: al deze huizen hadden een uitweg achteraan langs hun koerterrein en deze mondde uit in de Slijkens-Noordlaan, ongv. 30m voorbij de Kerkhofstraat. De uitweg was niet aangekocht bij de familie Staessens die hem nochtans vele jaren toeliet en ook de Domeinen "veegden daar hun voeten aan!" totdat een latere verkoopsregeling er definitief een einde aan stelde.

De eerste bestratingswerken in de Kerkhofstraat - dat wil zeggen de eerste serieuze aanleg sedert haar ontstaan, zoals wij reeds zegden als een onogelijke veldwegel vóór 1880 - werden slechts uitgevoerd in 1968-69; dus alleszinds heel wat later dan de Nukkerwijkstraten. Oningewijden konden denken dat de straat op zijn minst wel stiefmoederlijk behandeld werd, maar er bleken een drietal, min of meer bijzondere redenen daarvoor!.

---

(7).- De herberg "Café Velosport" - jarenlang uitgebaat naast het gemeentehuis door mevr. Philomène Stubbe. Daarover valt heel wat te lezen in de Ter Cuere-Jaarboeken 1976 blz. HS 13/14 en ook 1986, blz. 21.

Wij willen hier geen oordeel vellen over de zaak en zeker ook niemand het leven zuur maken met oude koeien uit de gracht te halen, maar de volgende historie is authentiek en kenmerkend voor een "gedegen dorpspolitiek"... Ziehier het (wat gezuiverd!) relaas, juist met betrekking tot onze eerste - laattijdige - Kerkhofstraat-bestrating.

....Toen na een zekere bestuursvergadering van de Gemeentelijke Harmonie Bredene in 1953 (of '54?), een aantal leden "een" pintje gingen drinken bij Philomène Stubbe in het reeds voorheen genoemd Café Velosport, werd daar, naast heel wat ander tapkast-gebabbel, het stratengeval te Slijkens opgerakeld. Wie er eigenlijk mee begon weten wij niet meer - dat heeft geen belang - maar onverwachts kwam ook onze fameuze Kerkhofstraat daarbij te berde. Zonder er erg in te hebben, en misschien minder begaan met de toenmalige dorpspolitiek, vond dus iemand onder ons het toch raar, dat juist die ene binnenstraat op 't Sas nu ook niet wat opgekalfaterd werd... en toen kregen we als repliek een, op zijn minst genomen grimmige en diepzinnige redenering te horen tussen een paar lokale politici. Alhoewel zij het wellicht ook vervelend vonden, bracht met de twistvragen het ene woord het andere bij, en wou geen van beiden toegeven, de ene niet

voor de andere. Het was niet erg aangenaam... maar het scherpte de nieuwsgierigheid. En wie van de aanwezigen "aan een half woord genoeg had", die kon nadien zonder de minste moeite drie redenen samenvatten die, naast wellicht nog heel wat ander binnenkamers-gekibbel de toenmalige stand van zaken voor "buitenstaanders" konden verantwoorden.

Die redenen bleken dan ook volgens ons:

1) Daar de straat weinig bewoners telde en daarbij slechts lokaal verkeer kende, waren dure straatwerken ter plaats minder in 't oog vallend en dus niet direct aangewezen, en dankbare sympathie voor de gemeente-verantwoordelijken zou ook wel een vraagteken blijven. M.a.w. op dit vlak: "noppes" daar minder belangrijk.

2) Het was niet bewezen, maar het lag voor de hand dat de meeste bewoners uit de straat over 't algemeen de politiek van de toenmalige vroede vaderen niet erg genegen waren, al was het maar uit overtuiging: kerkheren, kerkbedienaars, familieleden van religieuzen enz. 't Waren natuurlijk ook wel Brede-naars, maar zij moesten een beetje "patience"

hebben en dat was op de koop toe nog een goeie deugd...!.

3) En last but not least: de straat behoorde eigenlijk niet helemaal toe aan de gemeente. Ze was voor de helft eigendom van de bewoners langs de kant van de wasserijen - afgestane straatgrond dus - maar voor de andere helft in bezit van een adellijke familie die haar eigendom met een soort erfdiensbaarheid behept (of bezwaard? - of beschermd?) had, ten voordele van de kerkfabriek Sint-Jozef-Molendorp.

We menen toen opgemerkt te hebben dat dit laatste (wel belangrijkste) argument zelfs min of meer in de smaak gevallen was van de beide sprekers die daar niet rouwig om leken en inderhaast hun strijdbijl begraafden. Het bleek in ieder geval een stevige basis voor het toenmalig bestuur om voorlopig de kat uit de boom te kijken en niet te rap langs de moeilijke administratieve weg te reageren voor een definitieve regeling!. En om de ontstane gedeeltelijk bedrukte stemming weg te werken, werd er nog lachend aan toegevoegd: "dat er van op 't kerkhof toch geen reclamaties gingen komen" - "Accoord ?? - Allabonheur!. Philomène, nog een pintje voor iedereen...!. En het geval bleek afgedaan. Of het hier nu ging om een niet gewilde café-discussie of gewoon maar

drukdoen bij een nieuwsgierig gezelschap weten wij niet. Wellicht van alles wat... en het inderhaast getrakteerd pintje bleek dan ook voldoende om de zaak inderdaad met de laagste dienst te laten vallen en over te schakelen op een meer aangenaam onderwerp.

Keren we nu enkele jaren terug.

V56r het moderniseren der straten in 1951 was men op 't Sas dus gewoon om tussen de slijkplassen te lopen, alhoewel er hier en daar wel enkele verdwaalde kasseistenen lagen. De Buurtspoorwegstraat schoot hierbij de oppergaai af met een smerige gracht-greppel, ongeveer in 't midden van de straat juist naast het tramspoor. Naar verluid werden sommige straten tijdens en na de eerste wereldoorlog een weinig min of meer verhard (hersteld?) door krijgsgevangenen uit de twee kampen. Tijdens de oorlog kommandeerden dezen uit het ene kamp een beetje oplap... om naar hun batterijen te rijden (?) en na de oorlog werden zij dan zelf gekommandeerd door dezen van het andere kamp... Waarschijnlijk om die batterijen te gaan afbreken (?). Maar het duurde slechts korte tijd, en daar hierbij niemand erg gemotiveerd bleek, was en bleef het resultaat pover en onaanzienlijk.

Oudere mensen onder ons zullen zich vast en zeker herinneren hoe vlijtige huismoeders, bij ontstentenis van een ingerichte vuilnisdienst (8) zelf de putten in de straten regelmatig aanvulden met de inhoud van "den asschenbak".

Dat noemde men toen "den asschen zichten"(9). Dageelijks, of alleszinds om de twee dagen werd de asbak van de "ménagère..." - of van de buizestoof - een ander vuur was er over 't algemeen niet, gewoonweg voor de deur op de straatbedding uitge-

---

(8).- Te Bredene a/Zee werd een ophaaldienst voorzien, alleen tijdens de zomermaanden. Een mededeling door het gemeentebestuur (in 1924) aan de bevolking meldt, dat men het tijdens de maanden juni, juli en augustus ging doen, maar het bericht verscheen maar op 25 juni... (C.Gezelle in het jaarboek 1988, blz. 139). Een min of meer georganiseerde vuilnisophaling op het Sas en het Dorp werd naar verluid aangevat in 1943, dit met kar en paard (firma Verstichel).

(9).- In de Prins Albertlaan waar wij toen woonden (een stukje Sas nu door Oostende ingepalmd) sprak men van "zichten". Onder invloed van de Oostendse dialectiek was het werkwoord afgeleid van "ziften", zelf afgeleid van zeven. Nu spreekt men nog altijd van "een zichte vis" aan de garnaaltrap te Oostende.

kipt, in een houten zeefbakje met centimeter-mazen. De weinige stukjes onverbrande kool en sintels werden zorgvuldig uit de as gezeefd (onder de wind!) en verzameld voor nieuw gebruik en de rest diende eenvoudigweg om de straat "te verbeteren"; hiermee bedoelde men natuurlijk de toestand van het wegdek - of wat er voor doorging - en niets anders!.

Daar het wegvervoer, de wind en soms stormregen vrij spel hadden op de niet aangedamde hoopjes asse - want aandammen, dat paste niet in de huismoederlijke straatwerken! - zo hadden die vlijtige dames desnoods nog eeuwen lang met hun straatverbetering kunnen doorgaan zonder ook maar enig merkbaar serieus resultaat!.

Het waren eigenlijk plaasters op een houten been, want een putje werd opgevuld tot er een "bulte" ontstond, wat bij de minste regenvlaag juist daarnaast, natuurlijk een nieuwe plas veroorzaakte. Bij het opvullen van de nieuwe plas werd ondertussen de voorgaande bulte weer weggewaaid, uit- of platgereden tot er weer een nieuwe put kwam... en het scenario kon herbeginnen, zodat het onnodig was dat ook maar één enkele huismoeder op het straatstort-terrein van haar buurvrouw moest gaan concurreren. Valt ook nog te vermelden dat "sluikstorting" in die tijden iets was dat nog moest uitgevonden worden...

Het lijkt dan ook niet

de minste twijfel dat de bevolking van de Saswijk te Bredene in 1952 uitermate opgetogen was met de vernieuwde straten en deze als een werkelijke beleveniservaarde. Het "betalen" van de vernieuwing - verhaalbelasting, was weer een woord dat nog niet uitgevonden was - gebeurde hier en daar wel met de nodige tegenzin want niemand betaalt graag, maar de meerwaarde van heel wat woningen compenseerde deze pijnlijke aderlating dan ook in relatief korte tijd.

Maar de Kerkhofstraat - och arme - die moest wachten: daar kwam men voorlopig niet aan!. Bij het nader uitdiepen van de stratenhistoriek, herinnerden wij ons nog een pikant gebeuren uit onze jeugdijaren; het voorval greep plaats in het voorjaar 1932 en werpt wel een schril licht op de toen heersende toestanden (10).

---

(10).- Het was wel heel zeker vóór de grote vakantie van 1932 daar wij in sept. '32, door familiale omstandigheden gedwongen de Sas-school moesten verlaten om de Oostendse stadsschool Van Neste in de Franciscusstraat (nu afgebroken) te vervoe-gen. Een klasfoto uit die tijd getuigt daar nog van. Wij bleven wel op 't Sas wonen... en het schoollopen gebeurde te voet, want vervoer met een schoolbus??: dat is nu al de derde zaak die toen nog moest uitgevonden worden!.

Wanneer wij op een zonnige morgen, na de "kleine leering" (11) van uit de oude Sakerk naar de meesterschool trokken (12), kwamen wij daar oog in oog te staan met de veldwachter, in ons vocabularium alleen maar bekend als "de garde". Alleen al het zicht van de arm van de wet in zijn indrukwekkend-geriëmd uniform met zijn pannekoekachtige groene kepi op, boezemde ons een vreesachtige terughoudendheid in. - Dieven, moordenaars, "het prison", belle-

---

(11).- De godsdienstlessen (zonder uitzondering voor alle kinderen) gingen gewoonlijk door in de school, maar enkele tijd vóór Sinxen moesten de jongens en meisjes van de "grootte leering" een intensieve cathechismusdril meemaken na de morgenmis in de kerk met het oog op de nakende Plechtige Communie. Om nu dezen "opgeteekend voor de kleine leering" diets te maken wat hen later te wachten stond, moesten zij ook aanwezig zijn, maar niet zolang als de "grootte leering"!

(12).- Wij liepen toen het derde jaar bij meester Van Massenhove die zijn klas ingericht zag in het gemeentehuis, boven in de huidige (1989) gemeenteraadszaal. De aangebouwde klaslokalen achter het gemeentehuis waren er toen nog niet en de achterdeur (waar men nu naar de nor - of "de bak" gaat) gaf gewoon uit op de jongensspeelkoer.

trek, ruitentik, "achter hage lopen" en dergelijke zaken meer werden alle onder één begrip samengebracht: de garde = gevaar, opgepast en wegwezen!. Maar de garde was niet alleen: met hem verlieten twee grote mannen eveneens het gemeentehuis; de ene torste op de schouders een zware samengebonden driepikkel met koperen vijzen en op 't einde een grote houten bak eraan, en de andere droeg een pannelat met een plakkaat. Dat de mannen niets gestolen hadden was ongeveer zeker want de garde stak hen niet "in de bak", ter kontrarie!. Hij liet ze er uit, zo dachten wij toch, en het gevaar was dan ook al voor de helft geweken. Op respectabele afstand volgden wij met een aantal schoolbengels het drietal dat zich zonder dralen naar de Kerkhofstraat begaf. Daar aangekomen, kraste de man met de pannelat in de aarde van het wegdek een klein putje en plantte onmiddellijk zijn plakkaat - zo maar ongeveer in 't midden van de straat -. Enkele stappen achteruit werd de driepikkel uitgezet, wat hoger en lager geschroefd, en een grote zwarte vod over de houten bak gelegd. Die vod geleet als twee druppels water op de stofjas van meester Van Massenhove!. Die deed altijd net zo'n zwarte soutaneshort aan om les te geven... en misschien had de man toch...?. Veel tijd om te veronderstellen kregen wij niet, want de garde greep het plakkaat vast en ging met de borst vooruit in de houding staan, juist lijk

een pionier die een nieuw land ontdekt heeft en er de vlag des vaderlands plant!. De portrettetrekker, want die herkenden wij als dusdanig nu ook, dook onder zijn zwarte vod, bleef daar wat rammelen, stak dan zijn arm uit en duwde een soort rode tennisbal plat...!

Wij stonden met z'z allen op veilige afstand met ingehouden adem toe te kijken naar het gebeuren, en wanneer de man weer te voorschijn kwam en bevestigend naar de garde knikte, vond deze dat zijn bravourstukje gelukt was. Hij werd direct weer "de garde" zoals voorheen en met een luid "Awel, wa gotzin dèh? Zie junder vors no 't schole!" werden wij weggejaagd van het toneel onder het schaterlachen van de tweede man.

Totdaar een "souvenir" uit onze jeugdijaren. Wij konden destijds de tekst op het plakkaat - Nederlands of Frans - niet ontcijferen, maar veel bijzonders was het niet. Bevoegde personen verklaarden ons enige tijd geleden dat het hier wellicht om het bezitsbewijs van een doorgang of een overweging. Iets in de aard van: "Privé bezit - Eeuwig en onvergouden" met een datum. ("Verboden doorgang" mocht er natuurlijk niet op staan!). Wij zijn er niet in geslaagd het te weten te komen. In die tijd behoorde de straatbedding namelijk toe aan de aangrenzende eigenaars, en zoals reeds gezegd was geen van hen toen de gemeente Bredene.

De enige eigenaar van de linkere, onbebouwde straat-helft (kant Ostendia N.V.) zat met de moeilijkheid voor zijn bezitsbewijs, dat het "doorgangsterrein" onmogelijk van de openbare weg kon afgesloten worden zonder de hoedanigheid van "doorgang" te verliezen... Daarom werd op regelmatige tijdstippen ter plaats het nummertje met de fotograaf en de garde opgevoerd (naar het schijnt moest dat minimum om de 30 jaar, maar het mocht ook eerder) met het doel vast te stellen en te bewijzen dat:

- a) de eigendom er nog was;
- b) de eigenaar er ook was;
- c) en dat hij dat dus niet vergeten was (voor de administratie van die eigendom!).

De veldwachter werd er waarschijnlijk (het stille oog van de wet!) als getuige bijgehaald om eventueel de waarachtigheid van de ter plaats genomen foto te kunnen bevestigen, en na de kortstondige operatie bleef de straat er weer gerust en stil bijliggen alsof er niets gebeurd was.

Enkele tijd nadien nochtans kwam een gemeentewet in voege die bepaalde, dat wie een straatgrond in eigendom had, of verwierf, het onder verstaan was dat deze zonder vergoeding, maar dan ook zonder kosten aan de gemeente moest overgelaten worden, zoniet zou de eigenaar ervan belast worden met een eenmalig bedrag zo hoog als de waarde van deze grond. Het

was geen onteigening, maar het geleek er toch erg goed op!. Als compensatie moest men er in het eerste geval niet meer naar om zien voor het onderhoud... maar openbare diensten en daarmee gelijkgestelden bleken toch wel uitgezonderd voor de onteigening (toen althans!), en gelijkgestelden waren destijds - en zijn nu nog altijd - wat men noemt: "een rekbaar geval...".

Hierbij aansluitend is het misschien wel eens interessant om na te gaan hoe het Molendorp-(Slijkens)-kerkhof er destijds gekomen is, alsook de Kerkhofstraat waarover wij het nu al een tijdje hadden, en hoe het met beide verder verliep.

Een kerkhof - vroeger noemde men een begraafplaats ook wel "knekelhof" - is uit de aard van de zaak geen stuk bouwgrond... alhoewel soms heel dure constructies er menigvuldig voorkomen. Wij hoeven daar niet vrevelig om te doen, want zeer zelden zijn dezen onder ons die er niet op een of andere wijze op belanden, 't zij vroeg of laat. Een kerkhof is dus strikt genomen een gereguleerde sociale tegemoetkoming van de overheid bij het beoefenen van het "7e lichamelijke werk van barmhertigheid" - nog uit de kleine leering - : de doden begraven.

Over 't algemeen zijn de kerkhoven hier te lande eigendom van de gemeenschap, dorp of stad. Zo behoort het kerkhof rond de Sint-Ri-

kierskerk te Bredene-Dorp aan de gemeente. Het nieuw aangelegd kerkhof op de Priorijwijk natuurlijk ook. Maar... te Slijkens-Molendorp was dat weer eens wat anders!. Zeer kort samengevat:

Toen in de 18e eeuw de industrialisatie van Sas-Slijkens met rasse schreden grote vooruitgang maakte - de geschiedenis van de zaagwindmolens (vandaar de toponiem Molendorp) is goed bekend - ging de werkzame bevolking zich meer en meer in de onmiddellijke nabijheid van de werkgelegenheid vestigen. Door deze mini-demografische verhuizing werd echter een waar ideologisch probleem geschapen: de mensen verhuisden, maar hun vertrouwde kerk niet. Het probleem leek schrijnend voor de gelovig ingestelde bevolking van het Sas-Slijkens (13) dat toen op zichzelf geen parochie was. Nochtans konden reeds enkele jaren vóór 1700 de Sasse-naars wel terecht in een kleine kapel, die destijds behoorde bij het buiten dienst gestelde militair fort Sint-Philippe van Slijkens, doch dat bleek op de duur geen oplossing gezien de gedurige aanwas van het aantal gelovigen.

Uiteindelijk werd (op fel aandringen van het bestuur der zaagmolens) een nieuwe

---

(13)- In 1786 woonden op Sas-Slijkens-Molendorp 928 inwoners waarvan 913 katholiek ingesteld. Verder meer hierover.

en wat grotere 2e kapel gebouwd. Dat gebeurde in 1757-58 op een grondstuk geschonken door de zaagmolen-maatschappij zelf en ook met allerlei meer of minder belangrijke giften van de vele omwonende gelovigen.

Wie denkt dat op dit gebied nu alles opgelost was, heeft het verkeerd voor!. De toenmalige geestelijke overheid hield gewild of opgelegd hard aan haar lokale prerogatieven, en heel wat sacramentele gebruiken bleven al even verplicht een "centraal" - (dorpskerk) gebeuren. De diensten in een kerk buiten de moederparochie werden geruime tijd lang met een scheef oog bekeken en in ieder geval maar moeilijk verteerd!.

Men mag zich ook geen illusies maken over de toenmalige verplaatsingen (om welke reden dan ook), naar Bredene-Dorp, naar Oostende (Stene-Ste-Catharina) of Zandvoorde over de onmogelijk slechte wegen. Heden-daags zouden sommigen er misschien niet zo zwaar aan tillen om hun plaatsje in de hemel eens op het spel te zetten door een keer sacramenteel te brossen wegens slechte wegenis, maar het merendeel der inwoners bleek destijds veel getrouwer kerks-ingesteld dan nu!.

De dienstdoende onder-pastoor in de nieuwe kapel te Molendorp had op parochiaal vlak niet zoveel te vertellen. Zijn baas, de "bovenpastoor" van 't Dorp was

hier "de man" en voelde het aan zichzelf en aan zijn kerkraad verplicht zijn geestelijke (en daarmee verband houdende wereldlijke) autoriteit op 't Sas te handhaven. Hij werd hierin gesteund door zijn bisschop, Mgr. J.R. Caïmo, die "by apostille van 28 Juny 1758, op requesti van wegens de Directeurs der Saghmolens" - (men vraagt zich af wat dezen daarbij kwamen doen?) - een reglement opgesteld had "om te voorkomen alle geschillen ende oneenighede de welke tusschen den Heer Pastor van Bredene (Dorp)... en den aengestelden Heer Onderpastor van de capelle te Molendorp souden kunnen ontstaen... ". Het reglement bleek toch niet zo duidelijk want discussie kwam er tóch, en amper 5 jaar later, op 12 februari 1763 werd het aangepast met een reeks van 13 artikels (14), die bijna alle de kerk van het Dorp op het voorplan plaatsten, te nadele van de Molendorp kapel.

Zo kent men het art.1 dat stipuleert dat het jaarlijks "Paesschen houden" verplicht moest gebeuren in de parochiekerk van Bredene-Dorp. In de kapel van Molendorp was het "daervoor uytdruckelyk verboden de H. Communie uyt-tereycken" vanaf een week vóór Pasen tot een week erna.

---

(14)- Het betrof wel dertien artikels en niet 12 zoals sommige bronnen - wellicht te goeder trouw - vermelden.

Art.7 stipuleerde "dat de Onderpastor sal gehouden zijn alle de Sontagen gratis (mis) te celebreeen voor het welvaeren van de Compagnie... Nog meerdere van die autoritaire bepalingen werden opgelegd, zo ook art.13 met betrekking tot de "lyckdiensten en uytvaerden". De begrafenis van een arme, wiens familie de wijtewagen of de huifkar niet kon betalen, en die door vier dragers van 't Sas-Slijkens 4 à 5 km ver naar Bredene-Dorp moest gesjouwd worden, was daar een gevolg van. Men mag er niet meer aan denken... maar dat waren toen zulke tijden!. Uiteindelijk werd tengevolge van deze drastische beknottingen het religieus gebeuren in de kapel te Slijkens dan maar regelmatig op een laag pitje teruggeschroefd.

Jozef de 2e, Oostenrijks keizer der Nederlanden (1741/1790) bijgenaamd de keizer-koster, omdat hij nu eenmaal alles wilde arrangeren op kerkelijk vlak wat niet direct met de hemel te maken had, bleek met zijn administratie wel degelijk op de hoogte van sommige moeilijke toestanden die een kerkelijke en wereldlijke goede verstandhouding (vooral ten gunste van de bevolking) in de weg stonden. Hij probeerde daar een mouw aan te passen door een herschikking der parochiën door te voeren. Dat viel niet in de smaak van de geestelijkheid en stootte op veel tegenkantsing daar zij zich op haar eigen terrein aangevallen

voelde, en ook door de niet-medewerking van de bevreemde gelovigen liep alles nog voor vele jaren op een sisserser uit.

In de ogen van een hedendaagse moderne mens was het nochtans goed bedoeld want de keizer wou wel 't een en 't ander reglementeren en iedereen de kans geven voor zijn zieleheil bediend te geraken waar dat het hem best paste, maar te Bredene had hij buiten de waard gerekend, want hierdoor zouden natuurlijk een groot aantal gelovigen niet meer afhankelijk zijn van de moederkerk St Rikiers-Bredene-Dorp... en dat was een ander paar mouwen voor de lokale geestelijkheid en haar kerkfabriek!.

Een beperkt uittreksel uit het keizerlijk decreet nopens de aanmaning tot parochieverdeling laten wij hier volgen. (15)

- Tabellen... om te voldoen aan de ordonantie van syn Majesteyt (Jozef II) van

---

(15)- R. de Beaucourt de Noortvelde - Geschiedenis van Breedene, blz. 53 e.v.

- De tabellen bevatten over een 12-tal kolommen nog heel wat meer "inlichtingen" nopens de toenmalige kerkgemeenschap. In het kader van de onderhavige bijdrage zou dat ons echter veel te ver leiden hier dieper op in te gaan. Litt. zie ook bij R. Eeckhout - Zoeklicht op Breedene, blz. 95 e.v.

- 29 Meye 1786 betreffende verdeelinghe der prochiën op t'platte land...
- Number der Habitanten te Breedene, Bisdom van Brugge, Decanaet van Damme: Catholyke 1620. Niet Catholyke 15.
  - Den number der Habitanten deser prochie (Sint-Riquiers) Breedene Dorp wort gediviseert in drye deelen...
  - 652 katholicken dat woont bij de (dorps)kercke ende zy frequenteren regulierlyck deselve kercke...
  - De tweede classe bestaat in de habitanten van t'Molendorp ende t'Zas van Slyckes be-loopende tot omtrent 913 catholique en 15 niet catholique. Zy hebben t'hunnen gerieve de capelle ende capellaen van t'zelve Molendorp...
  - De derde classe bestaende omtrent veertig personen... onder het zielsbestier van den Pastor van de prochiekercke van Steene, en voorders een ander menage light omtrent den vryenden polder Zandvoorde, is onder t'ziel bestier van den Pastor van Zandvoorde.
  - Bij middel van de voortschreven divisie deser prochie van Breedene connen de respectieve habitanten seer gerievelyck geraeken tot de kercke ende zielbestierders aen de welke zy zyn bevoelen...

- Aldus dat bescheet gemaect... den Abt van Abdye van Vicoigne in t'frans hene-gauw, benevens den Grand Prieur der Abdye van St-Riquiers in Picardyen frans gebiedt, thiendheffers der prochie van Breedene (16).

Veurne dezen 9 Oust
1786

XXX .

Het mocht allemaal niet baten en er bleef een latente weerstand tegen de veranderingen en als klap op de vuurpijl kreeg men enkele jaren later dan het proces van de kerkraad Breedene-St-Riquiers, moederkerk van de Capelle van Slyckens, tegen de Compagnie der Zaagmolens in vereffening. Dat proces duurde zelf ettelijke jaren en eindigde (in verbreking) op 15.12.1825 in het voordeel van de kerkraad.

---

(16)- De tienden waren een belasting verschuldigd, vooral door de landbouwers aan hun pachtheren (soms kloosters, kastelen, dorpen of steden naargelang...). De tienden beliepen zoals de naam het zegt: het tiende deel van al de landelijke opbrengsten en de "thiendheffers" waren dus gewoonweg de voorlopers van onze huidige belastingsfunctionarissen. Alleen het belastings-% is nu niet meer juist en men zou ze nu veelal moeten noemen: de "helftheffers..."

Het onmiddellijk voordeel der gelovigen kwam daarbij niet aan bod!. (17).

De Compagnie der Zaagmolens die, zoals reeds vermeld, destijds in 1757-58 het oprichten van de 2e Molendorp-Kapel zelf gevraagd had en als schenking:

"dit ter gehugte van Slyckens, gezegd Molendorp, ten behoeve der talryke werklieden in dienst der Compagny en verdere inwoners dier gehugtens..."

het bouwterrein en sommige bouwmaterialen overgemaakt hadden aan de kerkfabriek, plus de belofte van een vastgestelde jaarlijkse onderhoudsrente, waren in faling gegaan. De oorzaak hiervan lag niet bij een slechte werking, maar kwam door de Franse Revolutie in 1792/1812, gedurende dewelke zij door de "Fransooizen" betaald werden voor hun werken en leveringen met totaal waardeloze betaalbonnen.

Hun curator, notaris Charles-Antone-Eugène De Vynck "uit Gendt en regtelyken administrateur", domicilie kiezende te Breedene bij

---

(17)- Niet te verwarren met het proces van de Kerkraad Molendorp tegen deze van St-Rikiers-Bredene Dorp voor de verdeling der kerkgoederen na de scheiding der 2 parochiën. Proces dat ook 13 jaar aansloopte tot 1873. Litt. hierover bij Fr. Van Leenhove: Jb. Ter Cuere 1987, blz. 24,25, e.v.

de weduwe Lingier "herbergierige", had van de "Heeren Bestierders der Kerckfabrique der Gemeente Breedene" de waarde van het kapelgebouw teruggevorderd, maar de Kerkraad op haar beurt, eiste van de Zaagmolens het vereffenen van de beloofde achterstallige onderhoudsrente. Daar het kapelgebouw opgericht was met vele gaven der gelovigen, en daar verder het bouwterrein geschonken en als gift geregistreerd was (18) konden de Zaagmolens daar geen aanspraak meer op maken.

Als een geniepige opdoffer werd daarbij ook aangevoerd dat, door publieke uitspraken van een directeur bewezen was, dat de onderhoudsrente gewoon geweigerd was omdat hij niet betrokken geweest was bij het voorstellen van de laatste proost-onderpastoor... en zo werden de Zaagmolen-aandeelhouders dan ook in het ongelijk gesteld door het Hooggerechts-hof te Brussel.

En het gesukkel bleef maar voortduren totdat uiteindelijk na oeverloze discussies op kerkelijk en ook op politiek vlak(!) van beide zij-

---

(18)- Een legaat of een schenking aan een kerkfabriek moet noodzakelijk door het gemeentebestuur "aanvaardbaar" gesteld worden en als dusdanig geregistreerd. Het betreft juridisch een onherroepelijke gift. Dus... opletten alvorens men gaat (weg)schenken!.

den toegestemd werd, de kapel te Molendorp het statuut van parochiekerk toe te kennen (K.B. van 11.07.1842).

Maar weerom slaagden financieel-politieke invloeden er in (en de financiële nog het meest!) om de zaak nog 14(!) jaar lang uit te stellen, totdat na heel wat reclamaties aan het adres van het gemeentebestuur, dat helemaal niet gehaast bleek, een tweede K.B. van 07.03.1857 er dan eindelijk kort spel mee maakte, en Sint-Jozef-Molendorp van een zuiver theoretische- nu ook een volwaardige kerkelijke parochie werd. Nu was het de kerkfabriek Sint-Rikers-Dorp die op haar beurt absoluut onhandelbaar bleek bij het verplicht afstaan van enkele van haar goederen ten voordele van de Molendorp-kerk. Zij treuzelde hierbij zelfs nog 13 jaar en half, totdat zij - na 3 processen - op 25.04.1873 veroordeeld werd en haar goederen verdeeld en verkocht zag, alhoewel dat weerom... niet zo rap ging als wij het hier kunnen schrijven (19). En voor een werkelijk nieuw kerkgebouw op 't Sas moesten de gelovigen uiteindelijk toch nog eens 17 jaar geduld opbrengen tot in 1874...

---

(19)- Wie daarover nog meer wil weten kan een uitgebreide litt. vinden bij R. de Beaucourt de Noortvelde: De geschiedenis van Breedene - R. Eeckhout: Zoeklicht op Breedene en Frans van Leenhove in het Ter Cuere-jaarboek 1987.

De praktische opzet van de nieuwe Molendorp-parochie met alles wat daarbij hoort aan geestelijke - instructieve - en kerkelijk sociale doelstellingen nam relatief heel wat tijd in beslag om ingeburgerd te geraken en op dreef te komen. Was het geloofsbelijden hiermee wat menselijker geworden, de bijzondere moeilijkheden - deze waaraan de bewoners niet aan voorbij konden - bleven bestaan!. Zo kwam het dan ook dat zelfs na het in gebruik nemen van de nieuwe St-Jozefskerk te Molendorp-Slijkens rond 1874, er nog 3 jaar lang moest begraven worden op het kerkhof in het Dorp. Er was namelijk geen ander kerkhof toen! (En ook geen "corbillard" en rouwtaxis...) (20).

En dat bleef maar duren totdat eindelijk..., laten we zeggen een "welgestelde ziel" zich waarschijnlijk over deze semi-middeleeuwse

---

(20)- Zelfs de eerste pastoor van Molendorp-Sas Slijkens, E.H. Debrabandere die er ook de eerste werkelijke kerk bouwde, werd verplicht begraven te Breedene-Dorp in juli 1874, en er werd 4 jaar later door de kerkfabriek van Molendorp nog een rechtsgeding ingespannen (toelating van het gemeentebestuur hiervoor op 14.08.1878) tegen een erfgename van de pastoor om de vereffening te bekomen van de gemetste grafzerk van de Eerwaarde Heer op het Dorpskerkhof.

toestand ergerde en in 1877 overging tot het schenken van een voor die tijd relatief groot stuk labeurgrond van ongeveer 2.900 m² aan de kerkfabriek St-Jozef-Molendorp. De schenkster, een dame in kwestie, bezat in de onmiddellijke nabijheid eigenlijk 22.030 m² waarvan een gedeelte zaailand was, en een ander gedeelte langs de Noord-Ede in concessie gegeven aan een zekere firma Pottier (of Portier?) uit Oostende, om er na het "prepareren (afkalven) van de bovengroei- en humuslaag, een drietal lagen alluviale steenbakkersklei "te steken". Door een vergissing zou eveneens het terrein dat later het Slijkens-kerkhof zou worden, ook "geprepareerd" geweest zijn, doch de misslag werd bijtijds vastgesteld, en de grond natuurlijk weer gerust gelaten.

Op de terreinen naast het huidig kerkhof en achter de EBES-Centrale gelegen, destijds toebehorend aan de Domeinen en aan de familie Staessens, en in concessie gegeven aan de steenbakkerij Edelgard Billiow, werden wel degelijk een zestal lagen klei afgenomen (ongeveer 1,50 à 1,75 m). Het niveauverschil tussen het kerkhof en deze terreinen kan men heden te dage nog zeer goed opmerken, ondanks het lagere terrein in 1967 door de N.V. EBES, wegens de hoge grondwaterstand, meer dan een meter opgehoogd werd voor de aanleg van de hoogspanningspost 150.000 Volt.

Wij weten niet of er

bij de schenking van het terrein voor het kerkhof enerzijds of wederzijds voorafgaandelijke onderhandelingen gebeurden (allicht wel!). Over de heel waarschijnlijke voorwaarden opgelegd aan de Kerk-Molendorp met betrekking tot het gebruik als kerkhof, en de mogelijke compensatie voor het "Hiernamaals" van de welgestelde ziel, konden wij ondanks al onze moeite ook niets bijkomstig meer vernemen. Na dagenlange opzoekingen in de publieke verslagen van de Bredense gemeenteraad (vanaf 15.07.1863 tot 10.10.1892) vonden wij niets zinnigs terug met betrekking tot het kerkhof van 1877, alhoewel dat als schenking aan een kerkfabriek, een gemeentelijke goedkeuring vereiste. Wellicht werd de kerkhofterrein-schenking, om niet meer te achterhalen redenen gewoonweg onopgemerkt "geglobaliseerd" in een of andere ingediende (en goedgekeurde) kerkbegroting? - of discreet vergeten, wie weet? Het resultaat van een Comodo & Incommodo-onderzoek vonden wij ook niet terug. Of bestond dat toen nog niet?.

Navraag bij de kerkfabriek-Molendorp leverde ook niets op. Daar blijkt volgens verschillende inlichtingen een vroegere administratieve warboel en verschillende verhuizingen, de oorzaak van het moeilijk opsporen of helemaal niet meer terugvinden van velerlei documenten van nog maar nauwelijks 100 jaar oud...

Wel konden wij vernemen dat bij de schenking als bijkomstige erkentelijkheid, ook een eeuwige en altijdduurende (dat schijnt het zelfde, maar opgepast!) doorgang over het terrein van de schenkster verleend werd aan de kerkfabriek, naar het geschonken kerkhof toe, dat anders praktisch niet te bereiken was.

Over dat "eeuwige en altijdduurende" kunnen we eerst een (klein) boompje opzetten. Eeuwig, wat is dat?. Dit abstract begrip hield al vanaf de oudheid heel wat denkers en vorsers bezig. Een definitie zou kunnen zijn: tijdloos in het verleden en ook in de toekomst. Dus zonder menselijk vatbaar tijdsbegin noch einde. Altijdduurend daarentegen heeft de indruk aan het eeuwige wat tegemoet te komen en minder erg onbepaald te zijn, door een "begin" te kennen, dus ergens aan te vangen bij een zeker "nu", en alleen maar oneindig (nog zo'n raar geval!) verder te gaan in de toekomst. Alhoewel er niets leutigs aan is om over deze moeilijk vatbare begrippen te filosoferen, kan een bezoek aan een kerkhof met wat oude graven ons onmiddellijk bijbrengen dat het eeuwige eigenlijk niet altijd zo echt-eeuwig is, en zeker ook niet altijdduurend!. Tussen de vele R.I.P.'s, en D.O.M.'s en soms de M.V.M.'s (21) zien

we soms ook eens "eeuwig" op een zerk gebeiteld staan maar heel dikwijls uitgebokkeld en verweerd door de tand des tijds, die blijkbaar zijn eigen gedacht heeft over die menselijke eeuwigheid... en er alleszinds slechts zolang mee accoord schijnt tot een algehele aftakeling of een menselijke ingreep er een einde aan stelt.

Het zelfde gebeurde ook met de goede intentie van de schenkster nopens een "eeuwige en altijdduurende" doorgang voor de kerkfabriek-Molendorp in 1877. Die eeuwigheid duurde slechts 91 jaar tot in 1968!.

Dit soort toegestane erfdiensbaarheid - juist: "het positief servituut" van deze enige doorgang behelsde een smal stuk terrein vanaf de "Staatsbaan naar Brugge" tot aan het ontworpen kerkhof, en de wegenis werd dan ook naar alle logica onmiddellijk tot "Kerkhofstraat" omgedoopt. De eigendomsgrens liep bijna in 't midden tussen de twee toenmalige grachten aan weerszijden van de (straat)doorgang en bedroeg 5,40 m breedte.

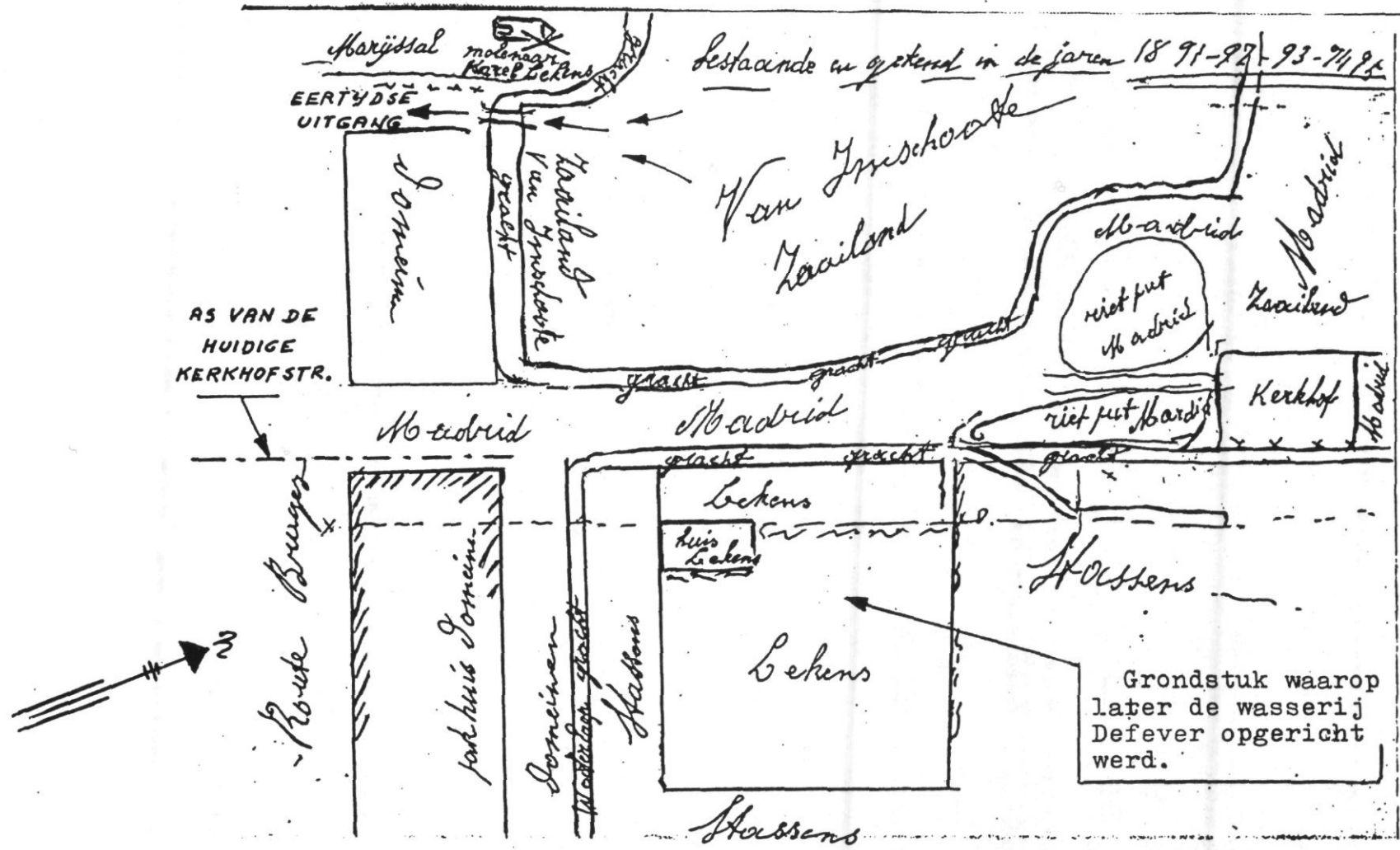
Wij konden bij dhr. R. Defever van de gelijknamige wasserij een schets van de omgeving bekomen, opgemaakt rond 1895 door een ploegbaas, destijds in dienst bij zijn vader Cyrille Defever in het begin van deze eeuw.

---

(21)- R.I.P. = Requiescant in Pace = Rust in vrede.
D.O.M. = Deo Optimo Maximo = (aan) God (de) Algoede Al-

---

machtige.
M.V.M. = Memento Viator Mortis = Gedenk, voorbijganger (de) doden.

SCHETS OPGEMAAKT 1891 - 1895

Bemerk de grachten die de terreinen afbakenden. Bemerk eveneens de nauwe "inkom" van de Kerkhofstraat. Stassens = STAESSENS
 Route (de) Bruges = Pr. Elisabethlaan

Deze schets mag primitief zijn, ze toont in ieder geval trouw en duidelijk de toenmalige eigenaars aan en hun diverse eigendommen en terreinen - de straat" inbegrepen!. Ook de ligging der twee grachten en de richting waaruit zij kwamen, en die terzelfdertijd de dubbele functie van terreingrens en straat-huisriool vervulden, laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Wij bemerken op de tekening de ligging van de oude Sasmolen (op het terrein van de huidige N.V. Ostendia-Excelsior-Capt.-Byrd) en afgebroken rond 1910; ook de "rietput" voor het winnen van rietwischen voor de steenbakkers-veldovens, naar het schijnt een gegeerde vóórbrandstof voor hen. Deze rietput werd trouwens als afzonderlijk "wijnst-terrein" aanzien en gekadastréerd, op naam van de groot-grondeigenaars, de familie de MADRID, die het kerkhof wegschonken.

Als wij nu al de voorgaande belevenissen van de Kerkhofstraat en het Sint-Jozef-Molendorp kerkhof nagaan, dan is het vanzelfsprekend - en alleszinds steekhoudend dat een of andere van de eigenaars de MADRID destijds af en toe zijn eigendomsrecht bevestigde nopens de straatbedding - of toch ongeveer de halve breedte ervan - een voorval met fotograaf en politiemedewerking waarvan wij in onze jeugd getuige waren, zoals reeds voorheen vermeld.

De laatste eigenaars

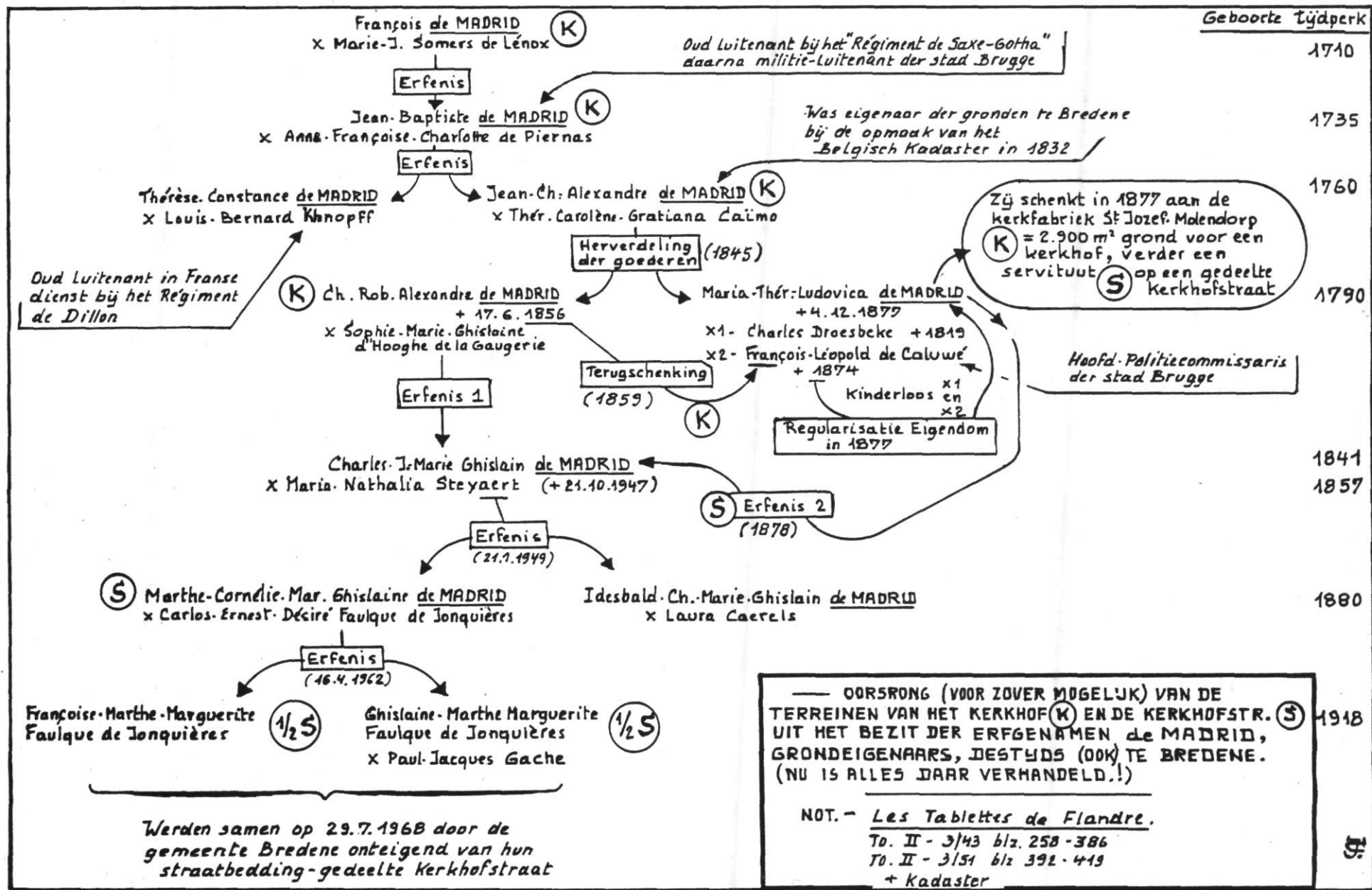
van de (halve)-Kerkhofstraat uit de erfenis de MADRID, de gezusters Faulque de Jonquières werden "het mes op de keel - en terzelfder tijd uit hun eigendom gezet"... dat is de volkse zegswijze, maar de officiële documenten zeggen: zij droegen hun straatterrein (dat voor hen toch niets meer kon opbrengen, maar wel belast zou worden) gratis over aan de gemeente Bredene. En het servituut hield daarmee op..

Dit gebeurde op 29.07.1968 ingevolge art. 9 van de gemeentewet van 25.05.1870 betreffende de Administratieve Procedure inzake Onteigening ten Algemene Nutte, en ook art. 111 van de zelfde wet, behelzende de Overname voor Openbaar Nut voor herverkeveling en voor inlijving in de wegenis van het (B)ijzonder (P)lan van (A)anleg nr 3 "Sas-Slijkens", goedgekeurd bij Kon. Besluit van 10.10.1962.

Oef! - en ze waren hun grond kwijt!.

Wij laten een beperkte stamreeks volgen uit de familie de MADRID waarop men de eigenaars-erfgenamen van de terreinen van het kerkhof en de Kerkhofstraat kan navolgen.

En wie toen ook niet kon lachen - beter gezegd: stampvoette van woedde - dat was E.H. Sintobin, toenmalige pastoor van Molendorp, want ongeveer terzelfder tijd kwam een wetsaanpassing in voege op de grafconcessies (verhuurd? - verkocht?) op de kerkhoven.

Deze gingen eenvoudigweg over in de handen van het gemeentebestuur dat nu zelf het concessiegeld opstreek ... en de kerkfabriek was op haar beurt een serieus inkommentje kwijt, terwijl zij een kerk aan 't bouwen was. Als zeer magere troost bleef ze wel eigenaar van het kerkhof - wat ze tot heden op kadastraal vlak nog is - maar of die eigendom rendeert, of zelfs te gelde kan gemaakt worden, is een andere vraag!.

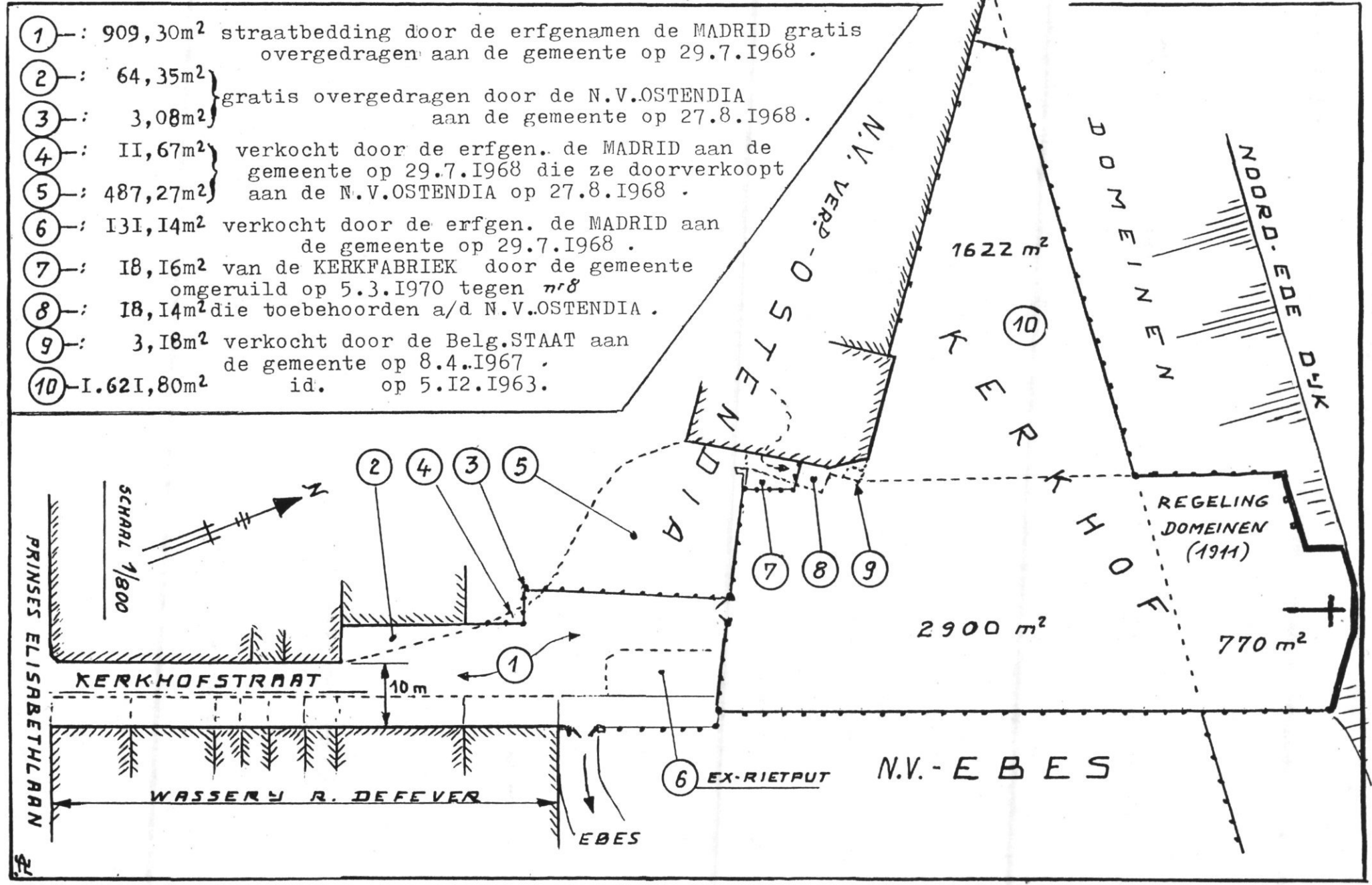
De overdracht der gronden van de erfgenamen der familie de MADRID aan de gemeente (en ook andere terrein-wisselingen) gebeurden echter niet zó maar!. In 1960, en wat later, was "urbaniseren" plotseling "in" geworden. Wie niet urbaniseerde was nog min nog meer achterlijk. Gewestelijke urbanisatieplannen werden op gemaakt bij de vleet en met de nodige spoed (en vergissingen, en latere wijzigingen als gevolg!). Iedere stad of gemeente urbaniseerde op haar beurt met bijzondere plannen van aanleg en staafde deze met Koninklijke Besluiten.

Zo ook te Bredene. Wij willen hier geen commentaar kwijt over het zeker nuttig aspect van een goed geregelde terreinen- of bouwplanning, maar volgens een van deze plannen moest nu de Kerkhofstraat, nog maar pas volledig eigendom van de gemeente, na zoveel jaren, ook eens geurbaniseerd worden. Alhoewel de straat reeds voor driekwart volgebouwd

was, werd meteen een nieuwe rooilijn uitgestippeld, niet meer volgens de oude grachtbedding, maar mooi meetkundig aangelegd met ruimte voor enkele bloemenverkopers en parkeerplaatsen, en ook een paar rectificaties op het Kerkhof. De uitvoering van het project noodzaakte echter een serie immobiliere mini-ruilingen, verkopen en terrein-overdrachten, een echte puzzel waardig!.

Aan de hand van het voorgenomen (en uitgevoerd!) project kunnen wij vaststellen dat de gemeente alleen hiervoor reeds tien terreinen - grote en kleine - van eigenaar moest doen veranderen met daarbij de nodige tribulaties... en, daar een tekening uit de aard van de zaak een veel klaarder beeld geeft dan vele bladzijden geschrijf, zo stelden wij dan ook maar een plannetje op met in 't kort alle aanduidingen ter zake.

- ① —: 909,30m² straatbedding door de erfgenamen de MADRID gratis overgedragen aan de gemeente op 29.7.1968 .
- ② —: 64,35m² }
③ —: 3,08m² } gratis overgedragen door de N.V.OSTENDIA aan de gemeente op 27.8.1968 .
- ④ —: 11,67m² }
⑤ —: 487,27m² } verkocht door de erfgen. de MADRID aan de gemeente op 29.7.1968 die ze doorverkoopst aan de N.V.OSTENDIA op 27.8.1968 .
- ⑥ —: 131,14m² verkocht door de erfgen. de MADRID aan de gemeente op 29.7.1968 .
- ⑦ —: 18,16m² van de KERKFABRIEK door de gemeente omgeruild op 5.3.1970 tegen nr 8
- ⑧ —: 18,14m² die toebehoorden a/d N.V.OSTENDIA .
- ⑨ —: 3,18m² verkocht door de Belg.STAAT aan de gemeente op 8.4.1967 .
- ⑩ —: 1.621,80m² id. op 5.12.1963.

Het moet ons verder niet verwonderen dat vanaf 1961 tot 1976, in 15 jaar dus - en toegegeven de expantie-politiek tijdens de "golden sixties" inbegrepen, de gemeente meer dan 800, jawel achthonderd! maal de notaris liet schrijven (22) Dat is gemiddeld 53 maal per jaar!. Deze handelingen kregen alle eerst hun beslag bij de technische gemeentedienst, dan het schepencollege, verder de gemeenteraad, de provinciale goedkeuring en uiteindelijk de gemeentelijke controle. Niet-ingewijden zouden allicht de vergelijking kunnen maken met een zeer welbeklant immobiliën kantoor - maar zonder verkoopsprocent dan!.

---

(22)- Een goederen-verkoop of een overdracht "moet tegenstelbaar aan derden worden". Probeer het niet te begrijpen, maar dat is de juiste juridische term. Daarom moet zulks notarieel doorgaan en overgeschreven worden in het hypotheekkantoor der provincie (grondbe-waring). Anders kan het goed later nooit meer voortver-kocht worden, want het blijft eigendom van de al-leen-gekende vorige eige-naar. Dat geldt voor iedereen en alle instanties in België. Een verkoop heeft dus heel wat voeten in de grond; en wij spraken nog niet eens van het kadaster en de fiscus. Zo te zien leeft de ene eigenlijk goed met de andere...!.

Die vergelijking gaat na-tuurlijk niet op want echte winsten op gronden worden waarschijnlijk maar zeer uitzonderlijk gemaakt, of komen uiteindelijk ten goede aan de collectiviteit.

Nauwelijks waren de zaken op dit vlak beëindigd, of de gemeente schafte zich een steenpers aan om op haar eigen werf zelf een soort speciale beton-plavuizen te laten vervaardigen. Deze werden door de eigen werklui onmiddellijk aangewend om nu eindelijk, na 90 jaar straatdienst, onze Kerkhofstraat van een toonbaar wegdek te voorzien. En ook nu kwam de muziekkapel er aan te pas. Men zou geneigd zijn te roepen: "bravo en hoera - einde goed, alles goed"... maar ook hier hield de menselijke verwezenlijking amper 20 jaar stand!. En gelukkig maar dat de EBES een goede gebuur was (bij de aanvang hadden wij het trouwens over geburen!) want, eind 1988 werd de Kerkhofstraat voor alle verkeer gesloten en opgebroken; de doden konden hun laatste "rustplaats" alleen nog maar bereiken, door dwars over de terreinen van de EBES-Centrale gevoerd te worden (dragen doet men nu niet meer!). Dit werd als een teken van goedwil door de directie oogluikend toegelaten, eveneens aan de vrachtwagens van de wasserij Defever, ondanks een K.B. van 29.07.1933 zulks eigenlijk verbiedt, maar de broodwinning van het wasserij-personeel voor vele maanden op de helling zetten - en de doden

een mogelijke doorgang naar het Kerkhof weigeren als het toch zonder grote moeilijkheden kon, dat wou de EBES-directie nu ook niet, en waarschijnlijk daarom werd het fameus K.B. dan ook maar wijselijk niet opgehaald uit de onderste vergeet-schuif!.

Door de aanleg van een grote riool-collector ongeveer in de as van de straat moest nu zelfs de ondergrond tot verschillende meter diep eraan geloven, en hierdoor kwam weer een stukje Bredense geschiedenis aan 't licht. De ingebuisde grachten (verstopt tot en met!) van de vorige eeuw; rioolbuizen van nergens en naar nergens...!; zware hoogspanningskabels van de EBES en andere nutsleidingen - en ook de oude vaartwaterleiding van de eerste wasserij Defever.

Het blijkt dat bij het begin der wasserij-uitbating in 1898 de "blekersbaas" een nijpend gebrek aan water had. Hij was daarbij niet alleen - ook de elektrische centrale naast de deur kampte enkele jaren nadien met het zelfde probleem, zodanig dat nog verschillende jaren later beide zelfs op 01.04.1920 een waterverdrag sloten (23). Maar aanvankelijk werd het linnen een tijdlang gewassen... in de

---

(23)- Zie schrijver dezès: Jaarb. Ter Cuere 1984 blz. 83 à 88 - De EBES-Centrale, de wasserijen en de waterhistoriek.

vaart Oostende-Brugge. Dat vaartwater zal dan wel veel zuiverder en voldoende proper geweest zijn voor hen (nu zou het niet meer pakken!), maar een economische en arbeidszame bedoening was toch heel wat anders. En onmiddellijk vroeg en bekwam Cyr. Defever op 11.11.1902 bij het Ministerie van Landbouw(!) en Openbare Werken - Bruggen en Wegen, de toelating om een leiding aan te leggen, uit de aanpalende vaart - midden door de Kerkhofstraat - naar zijn wasserij, om met een pompgemaal "een volume van 43,429 m3 water uit de bevaarbare waterloop af te tappen per 24 uur". Hij moest het water wel terugbezorgen, wat dan ook plichtmatig gebeurde, zij het als afgewerkt zeepsop en spoelwater, door een gracht achter de EBES en een getijden-verlaat naar de Noord-Ede (24).

Op 29 mei 1922 werd de wasserij nog verwittigd dat de jaarlijkse opgelegde cijns opgeslagen was tot ... 79,26 fr!. Het moet alleszinds een flinke rekenaar

---

(24)- Ook de later opgerichte visconservenfabriek N.V. Ostendia maakte door een aansluiting gebruik van de zelfde gracht. Een andere oplossing bleek in die tijd door het lage terreinpeil topografisch niet te verwelijken. Zoals reeds vermeld is deze open gracht nu volledig ingekokerd door de nieuw-aangelegde rioolcollector ter plaats vervangen.

geweest zijn bij de administratie, die het dagelijks aftapwater uit de Brugse vaart voor een wasserij berekende per liter... en de jaarlijkse prijs hiervoor, per centiem!. Maar in die tijden gold het principe: juist is juist - een liter is een liter (ook voor vaartwater) en een centiem is een centiem... en wie zegt beter?!

Over deze beuzelarijen en andere mini-pesterijen die heel dikwijls ook het lot waren van de nu afgebroken EBES-Centrale zouden wij nog een hele historie kunnen schrijven, maar als wij bij het gekozen onderwerp willen blijven, moeten wij toch wel ergens ophouden!.

Wij zouden de geschiedenis, met eventuele aanvullingen weer van vóóraan kunnen herbeginnen... maar over het voornaamste hebben we nu al gepraat. - Welnu. De

Kerkhofstraat stak men dus WEER EENS... in 't nieuw. Gebuur de EBES verrijst uit de afbraakpuinen, en het St.-Jozef-Molendorp Kerkhof werd vooraf al verschillende maal uitgebreid. Dus de "commercie" draait overal goed. Of dat in een gemeente echt wereldschokkend nieuws is, kan wel betwijfeld worden. De oneindige, altijddurende en alleen op een kerkhof "voelbare" eeuwigheid wekt bij de hedendaagse moderne mens toch niet meer zoveel aandacht; en op het kerkhof zelf, hoeft men wegens de toenemende crematies nu ook minder te dringen om zijn plaatsje!.

Tengevolge hiervan zal de daarheen leidende straat, de Kerkhofstraat wellicht ook nooit een echte wandelstraat worden!. Maar geschiedenis maakte zij in Bredene toch wèl - vele andere straten nooit!!.

Jos. COENYE.

NOTA - Bij het opstellen van deze derde dissertatie kregen wij de zeer gewaardeerde medewerking van:

- Dhr. Rob. Defever, wasserij-directeur o.r.
- Dhh. F. Devos en M. Questier - techn. dienst Bredene.
- Dhr. G. Callebout, landmeter Bredene.
- Dhh. E. Deschepper en E. Van Haverbeke - V.V.F. Oostende.
- De gemeentediensten te Beernem.

De twee hoge huizen links op de foto vormen
de bouwerij van de familie Maryssael.